

Ailede Ahlâk Eğitimi

“Ahlâk, insanın bir amaca yönelik olarak kendi arzusu ile iyi davranışlarda bulunup kötülükten uzak olmasıdır. Yine ahlâk, bir toplumda insanların uymak zorunda oldukları davranış kurallarıdır.”

Ahlâk, farklı düşüncelere göre farklı şekilde değerlendirilmekte ve bu nedenle de farklı tanımlanmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse ahlâk, insanın bir amaca yönelik olarak kendi arzusu ile iyi davranışlarda bulunup kötülükten uzak olmasıdır. Yine ahlâk, bir toplumda insanların uymak zorunda oldukları davranış kurallarıdır.

Ahlâk Olmazsa Toplum Olmaz

Ahlâkın gerekliliği ve önemi konusunda çok şey söylenebilir. Bu konudaki bir soruya verilecek en basit cevap, ahlâk olmazsa toplum da olmaz, yani insanlar ahlâksız bir arada yaşamazlar şeklindedir. İnsanlar hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri takdirde, başkalarının nasıl davranacağı hakkında da güçlü tahminlerde bulunabilir ve böylece güvenlik duygusu içinde yaşarlar. Neyin iyi, neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmasaydı, insanlar arasında düzen ve huzur yerine tam bir kargaşa hüküm sürerdi.

Ahlâk bir inanç ve düşünce sistemidir, üzerimizdeki elbise ve başımızdaki şapka gibi maddî bir varlığı yoktur. Fakat unutmamalıyız ki, insanları bir arada tutan şeyler maddî bağlardan daha çok manevî bağlardır. Örneğin, anlaşma aracı olarak kullandığımız dil, tamamen manevî bir sistemdir. İşte ahlâkî değerler de manevî değerlerin en önemlileri olduğu için daima ön planda tutulmuştur. Manevî sistemlerin en ilerisi olan dinler de büyük ölçüde birer ahlâk sistemidirler.

Kaynağı, ister dine, ister başka bir otoriteye dayansın, insanlar arası davranışların bir kısmı, her zaman “iyi” ve “kötü” gibi değer yargılarına göre değerlendirilecektir. Bu yargıların bulunduğu her yerde ahlâkî davranış söz konusudur. Ahlâkın varlığı bir çeşit doğa yasasıdır. Suyun bulunduğu yerde, nasıl hayat varsa, insanların bulunduğu yerde de ahlâk vardır. İnsanlara düşen, ahlâklarını en iyi şekilde sokmaktır. Böylece hepimizin davranışlarına sevgi, iyi niyet ve sorumluluk duygusu hâkim olsun, cezayı gerekti-

recek hiçbir hareket görülmesin. Yeni yetişen nesillere ahlâkî değerlerin öğretilmesi bu bakımdan önem taşır.

Şunu iyi bilmek gerekir ki, insan ne tamamen iyilik, ne de tamamen kötülük üzerine yaratılmıştır. Aksine insan, iki tarafa da eğilimli olarak var edilmiştir. Her çocuk annesinden, doğruyu yanlıştan ayırt etmeye müsait olarak doğar. Kötü bir eğitim ile bozulmaz ve dış etkenlerden kurtulursa iyi ahlâkî gelişmiş bir insan olur. Bundan şu anlaşılır: İnsan, çocukken aldığı eğitime ve büyüdüğünde seçeceği davranışlara, alışkanlıklara göre huy sahibi olur. Hangi davranışı yerleşmiş ve alışkanlık haline gelmişse, buna göre güzel veya çirkin huy sahibi olur. Arzu edilen şey, insanda bulunan eğilimleri sökülmek değil; onları dengeli bir şekilde kullanarak davranışları erdemlerle süslemek, kötü duygu ve davranışlardan uzaklaşmaktır.

Ahlâk Eğitimi

İnsan ahlâkî davranışları bilmiş olarak doğmamaktadır. Bu davranışların değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş değerler olduğunu gösteriyor. Biz hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini, içinde yaşadığımız toplumun yetişkin bireylerinden veya yaşlılarımızdan öğreniyoruz. Şu halde ahlâk her şeyden önce bir eğitim konusudur. Bu eğitim, sadece okullarda verilen derslerden ibaret değildir. Bir bakıma, bütün toplumu bir okul ve her insanı da bu okulun hem öğretmeni hem de öğrencisi sayabiliriz.

Eğitimle ahlâk iç içedir. Eğitim ahlâka göre daha geniş bir alanı içine alır. Ahlâkla eğitimin ortak noktası, insanın düşünce, duygu ve davranışlarıdır. İyi ve kötü konusunda ahlâkla eğitim bir araya gelir. Ahlâk, iyiyi ve yapılması gerekeni gösterir. Hangi davranışın iyi, hangisinin kötü olduğu da eğitimle öğrenilir. Ahlâk, doğru eylemler için temel olarak doğru değerleri sağlamakla ilgilidir. Eğitim bir bina ise, değerlerin onun tuğlalarıdır.

Eğitimle ilişkisi bakımından ele alındığında ahlâk, hayatla doğrudan ilgili olması ve insanın insanca yaşama çabasına yardımcı olması bakımından her çağda eğitimin hem amacı hem de konusu olmuştur. Eğitim, bireyi ister toplumun etkin bir üyesi yapma süreci, ister sorumlu bir yetişkin olarak hayata kazandırma ya da bir mesleğe hazırlama çabası olarak düşünülün, ahlâkın bu süreç içinde herhangi bir şekilde yer aldığı ve alacağı bir gerçektir.

Ahlâk Eğitiminin Amacı ve Önemi

Ahlâk eğitimi sağlıklı düşünen, hisseden ve davranan bireylerin yetiştirilmesi için gerekli ve vazgeçilmez bir eğitimdir. Sağlıklı bir toplumun oluşumu, bireylerin sağlıklı olmasına bağlıdır. Geleceğini garanti altına almak isteyen toplumlar, ahlâklı bir nesil yetiştirmek için gayret göstermişler, ahlâkî eğitime önem vermişlerdir. Ahlâkî eğitimin amacı, olgun davranışlar konusunda alışkanlık sağlayıp, üstün ahlâkı gerçekleştirmektir. Bir ahlâkî davranış, kalıcı bir âdet oluncaya ve köklü bir ahlâk kuralı haline

gelinceye kadar, istikrarlı bir şekilde tekrarlanmalıdır, böylece davranış karakter haline gelir. İnsanın fiillerini devamlı olarak doğruluk şartlarına uydurmak, bu doğru ve düzenli hareketleri güzel ahlâkî alışkanlıklar, yüksek karakterler halinde elde etmek ahlâkî eğitimidir.

Ahlâk eğitiminin amacı, bireyi ve toplumu kötü ahlâktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlâkla donatmak ve devamını sağlamaktır. Bu nedenle, çocuklara ahlâkî ve ahlâkî olmayan özellikler hakkında doğru bilgiler verilmeli, sağlam kanaatler oluşturulmalıdır. Bu şekilde, onlar iyi eğilimlerini geliştirmeyi, kötü eğilimlerine teslim olmamayı denerler ve böylece karakterleri olumlu yönde gelişir. Çocuklara yüksek fikirler verilmeli ki yüksek duygular meydana gelsin. Doğrunun öğretilmesi ile yüksek fikirler oluşur.

Ahlâk eğitiminin amaçlarından biri, bireylerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Diğer bir amacı ise, her bireyi hem ilgi ve yetenekleri (gizil güçleri) doğrultusunda

yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak, hem de "iyi insan", "iyi vatandaş" olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırıp, onları kendi ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmektir. Bu birinci amaç, yani, "bireylerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmak", esasen eğitimin en temel amacıdır. Zira o olmadan, belirlenmiş diğer amaçlara ulaşılsa bile bu çok fazla bir anlam ifade etmez.

Ahlâk eğitiminin esasını ahlâk kurallarını öğretmek oluşturmaktadır. Ahlâk eğitimi kalbe, zekâyâ ve iradeye hitap etmeli ve amacı iyiliği sevdirmek, tanıtmak, istetmek olmalıdır. Ahlâk eğitimi önce çocuğun duyarlılığına hitap etmelidir. Çünkü çocukta kalp, akıldan önce gelir. Çocuk heyecanlı olduğu zaman aklını aydınlatmak da kolaylaşır. Ahlâk eğitimi, irade üzerinde de etki yapmalıdır. Çocuklarımızın bilgi ve becerilerine tertemiz bir vicdan eşlik etmeli; onun gelişmiş bir beyni olduğu gibi büyük bir kalbi de olmalıdır. Maddî gücü büyüyen insanın merhameti de büyümelidir. Sağlam bir ahlâk ve

yüksek bir karakterden mahrum insanlardan, paralarının, bedenlerinin, zevklerinin gücünü diğer insanların lehine kullanmalarını beklemek çoğu zaman zordur.

Ahlâk eğitiminin amacı, bireyin ahlâkî bir kişilik geliştirmesini sağlamaktır. Bireyin ahlâkî özelliklerle donanmış olması, bireysel ahlâkın hedefi olup, ahlâk eğitimi ile kazandırılır. Bireyin eğitilmesi bireyin içinde yer aldığı diğer ortamlarda yani aile, toplum, devlet, iş vb. alanlarda ahlâkın hâkim olmasını sağlayacaktır. Ayrıca bu ahlâk alanlarının da kendine özgü ahlâk hedefleri bulunmakta olup bu hedefler de bireyin ahlâk eğitiminin sağlanmasına yöneliktir. Bireysel ve sosyal yönü olan birey, tüm bu alanlarda ahlâklı olmayı, yine bu alanların verdiği ahlâk eğitimi sayesinde gerçekleştirecek, aynı zamanda kendisi de onları etkileyecek ve şekillendirecektir. Burada en büyük sorumluluk çocuğun ilk ve en önemli çevresi olan aileye düşmektedir.

Dipnot

* Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN